De Levende Natuur 7 (11):220-222 (1903)

vogel denken, maar toen de vogel om mij heen vliegend — nu eens hangend op de dunste twijgjes, dan als een steen op den grond vallend mij gelegenheid tot betere waarneming gaf, ontdekte ik tot mijn niet geringe vreugde de lang gezochte nachtzwaluw of geitenmelker voor mij te hebben. Heb ik mij door boekengegevens wel eens een eenigszins verkeerde voorstelling van iets gemaakt, de handelwijze van dezen nachtvogel was geheel anders als ik verwacht had.

Was dat onverschrokken dier, dat mij tot op eenige passen naderde en in vol zonnelicht zich zelfs op uiterst dunne takjes nederzette, dezelfde vogel, die ik meestal afgeschilderd zag als een over dag halfblind, suffend dier, dat bij naderend gevaar neerhurkt en door het dichte struikgewas kruipend een goed heenkomen zoekt?

Neen, hier uitte de moederliefde zich in vlugheid en moed en toen de veiligheid van het jong gewaarborgd was, verdween de trouwe moeder met een sierlijken zwaai over de groene dennetjes en liet zich in de dichte twijgen op het mosbed neervallen. Dat ik daarna nog dikwijls dat laantje opzocht, behoeft nauwelijks betoog en ik kwam tot de wetenschap, dat hier een paar met twee jeugdige afstammelingen zijn uitverkoren plekje gevonden had, zoodat ik zelfs eens het viertal bijeentrof, hoewel mijn herhaalde bezoeken hen steeds schuwer maakten en zoodoende de kans, om hen goed te bespieden geringer werd.

Lang zou ik hen echter niet meer hinderen en nog vervuld van het herhaalde gekwink der toen reeds uitgevlogen vinken (Fringilla coelebs) onder mijn balcon, reed ik eenige dagen later naar 't station nu en dan van uit de boomen begluurd door een nieuwsgierigen koolmees (Parus major.), die mij van harte een aangenaam verblijf in de stad kwam toewenschen en zich maar niet kon begrijpen, waarom de menschen toch zoo dom zijn dáár hun heil te zoeken, terwijl de heerlijke natuur voor iedereen open ligt.

Utrecht, 7 October 1902. C. STOLK.

DE BOOMEN IN DEN WINTER.

(*Vervolg van bladz.* 206.)

Er is in geen jaren zooveel blad aan de eiken gebleven als dezen winter. Sommige hakhoutboschjes zitten nog vol loof en ook enkele hooge eiken hebben misschien niet meer dan de helft laten vallen.

Het schijnt, dat de gure zomer daaraan schuld heeft, de takkengroei is laat begonnen en heeft lang geduurd, zoodat de bladeren hun ontwikkelingsgang nog niet volbracht hadden, toen de vorst inviel. Nu is het laatste, wat een blad doet: de vorming van een dwarsliggend kurklaagje onderaan den bladsteel als voorbereiding voor het afvallen en juist dit is dit jaar bij vele achterwege gebleven. Daardoor zijn de bladeren niet afgevallen en nu moesten ze zoo maar aan de takken verdrogen. Nu en dan, als de stormwind de takken door elkaar schudt, wordt er een enkele afgeslagen, maar de groote meerderheid blijft zitten tot in 't voorjaar en wordt dan door het jonge groen verdrongen.

In den regel groeien de onderste takken der boomen later en langzamer dan de bovenste, gij zult dan ook bij eiken en beuken die dorre winterblaren het meest aan de onderste takken vinden. Vooral de jonge beukjes in parken kunnen er 's winters zoo deerniswekkend bij staan met hun afgezakt bladerenpakje. Beukenhagen, die voortdurend gesnoeid worden, hebben in 't najaar ook meest niet anders dan heel jonge takken en blijven dan ook den heelen winter door bebladerd, een welkome beschutting tegen den guren wind.

Eiken hebben altijd jonge takjes, want die botten in Juli en Augustus nog uit, alsof het pas voorjaar was. Dit zoogenaamde Sint-Janslot is een zeer bekend verschijnsel en het is niet moeilijk nu midden in den winter die zomertwijgen weer te vinden. Dezen winter gaat het al bijzonder makkelijk, want ze hebben voor 't meerendeel geen gelegenheid gehad, om behoorlijk te verhouten en zijn nu nog sappig en slap terwijl ze zich heel handig een rood schorsje aangeschaft hebben tegen de kou.

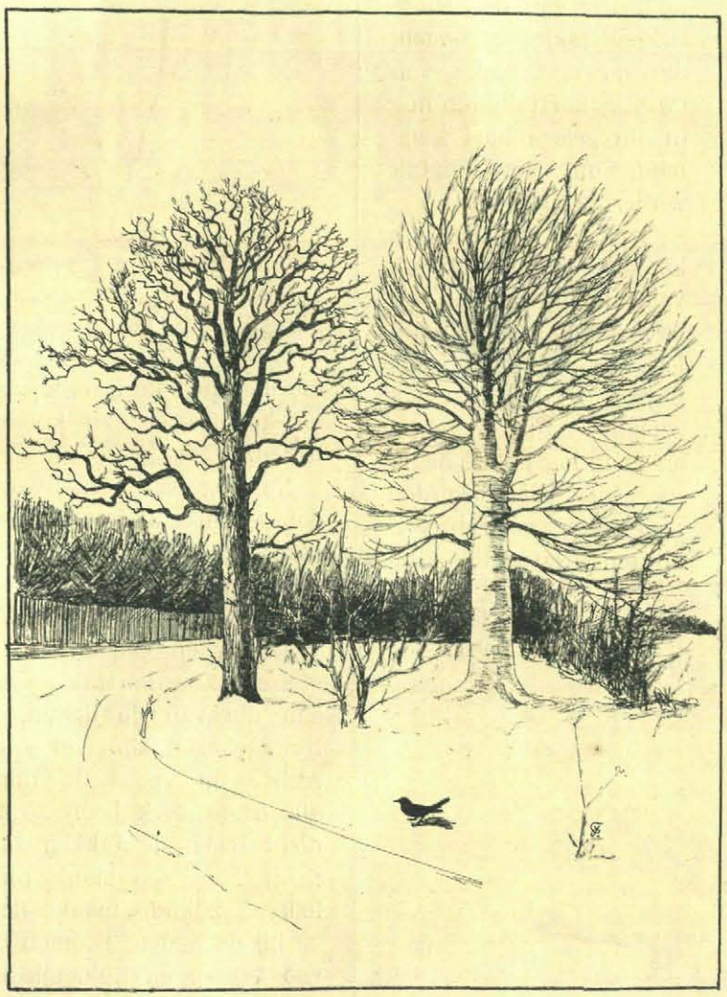
Maar ook zonder dat vallen ze in 't oog, als ge maar goed op de knoppen let. Elke knop is ontstaan in de oksel van een blad, dat met den tak waaraan het gezeten heeft, dit jaar uit een knop ontstaan is. Zoodra ge nu dus knoppen vlak op den tak ziet zitten, kunt ge zeggen dat die tak in 1902 is gevormd en wanneer ge nu, zooals bij de afgebeelde twijg hiernaast, uit een tak van 1902 een andere tak te voorschijn ziet komen, dan is die laatste een Sint-Janslot, dat zich ontwikkeld heeft uit een knop, die in den voorzomer aan den eersten tak ontstaan was. In dit geval was het een zijknop en

De Levende Natuur 7 (11):220-222 (1903)

nu heeft die Sint-Janstak zooveel van de aangevoerde voedingsstoffen verbruikt, dat het eind van den oorspronkelijken tak zich maar heel gebrekkig heeft kunnen ontwikkelen. Meestal is het een eindknop, die met Sint-Jan aan 't groeien gaat, maar dan is de scheiding tusschen den voorzomer- en den nazomertak toch nog duidelijk te zien aan den lidteekenkrans der afgevallen knopschuppen, ja, veelal blijven enkele van die knopschubben nog zitten tot in den winter (zie de figuur bij J.).

Dat de knoppen bij den eik op ongelijke afstanden van elkander staan en aan 't einde der takken dicht opeengedrongen zitten, is overbekend. Veelal komen de knoppen onderaan den tak niet tot ontwikkeling; alleen het bovenste knoppenkluwen levert dan nieuwe zijtakjes en zoo ontstaan dan de takgroepen, die zoo kenmerkend voor den eik zijn.

Nu is het van allerlei oorzaken afhankelijk, welke van de vijf of zes takjes zich het best ontwikkelen zal en dus de voortzetting zal vormen van den hoofdtak. Deze groeit dus het eene jaar voort naar links, een volgend misschien naar rechts en zoodoende ontstaan de bochtige kronkeltakken van den eik, die in geen enkele landschapsbeschrijving ontbreken. Wij zullen meer boomen ontmoeten met bochtige takken, maar de eik heeft toch de meest gekronkelde.

Eik en Beuk.

Wat een verschil tusschen eik en beuk. Bij de eerste is alles even ruw en onregelmatig, de andere heeft een mooien gladden stam, met mooie hoofdtakken, waaruit weer geleidelijk gebogen zijtakken ontspringen met regelmatig geplaatste korttakjes en zijknoppen.

Die rechte zuilen van het beukenwoud, zilvergrijs glanzend of met egaal fijn poedergroen gekleurd, zijn de lievelingen van allen. Staan ze in groepen dicht bijeen, dan zijn door de duisternis de lagere takken afgestorven, de boom heeft zich daar „gereinigd", en eerst heel in de hoogte maakt hij boogvormig opstijgende takken, die de zuilenrijen kronen met een spitsbogengewelf. Alleenstaande boomen behouden ook de lagere takken waarvan de zijtakken neerhangen tot op den grond. In den zomer maken zij dichte bladermassa's, nu maken de lange spitse knoppen en de zwarte napjes der vruchten een aardige stippelfiguur tegen de blauwe lucht.

Bij de beuken zijn kort- en langtakken weer bijzonder mooi te zien; de knoppen hebben enorm veel dekschubben, die bij het afvallen een zeer duidelijke lidteekenring achterlaten. Daardoor is het mogelijk de geschiedenis van tientallen van jaren aan eenzelfden boom na te gaan.

Het takje, dat ik geteekend heb, was het eerste het beste, dat mij voor de hand kwam en is vijf jaar oud. Vijf jaar geleden, zag het er uit als de figuur links, 't was het eind van een tak met één eindknop en twee zijknoppen.

Ieder van deze knoppen heeft zich op verschillende manier ontwikkeld. Knop b. is een korttak geworden en gebleven, elk jaar is die een paar millimeter gegroeid, heeft aan zijn top vier of vijf bladeren gedragen en een knop gevormd, die 't volgend jaar zich weer op dezelfde manier ontwikkelde. Uit knop a zijn drie jaar lang korttakken ontstaan, maar toen deden zich oorzaken op, waardoor de laatst ontstane knop een langtak ging opleveren. En c is eerst langtak geweest, toen korttak en eindelijk weer langtak, ja, in 't laatste jaar heeft hij nog een Sint-Janslot voortgebracht, iets, dat aan beuken veel minder dikwijls voorkomt dan aan eiken.

Het beuken Sint-Janslot onderscheidt zich altijd, doordat het logger en dikker is dan het voorjaarslot. Ook is het behaard en de knoppen die er aan

De Levende Natuur 7 (11):220-222 (1903)

voorkomen, zijn meestal niet zoo zuiver gevormd en volkomen afgewerkt als de gewone beukenknoppen.

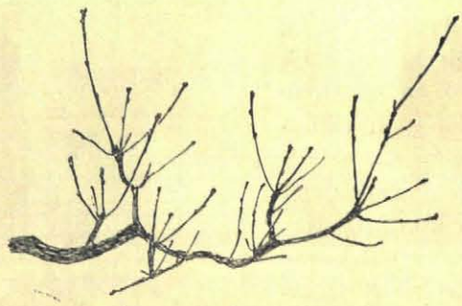
Het spreekt van zelf, dat de groote gemakkelijkheid, waarmee de beuk aan zijn korttakken weer langtakken kan vormen en omgekeerd, hem in staat stelt, om zich te richten naar alle omstandigheden van belichting. Ik heb takjes gevonden, die na een reeks van twintig korttakjaren nog in de gelegenheid kwamen, om als langtak verder te groeien.

Takjes van den eik; bij J. St. Janslot.

Evenals bij den eik komen ook bij den beuk vele knoppen niet tot ontwikkeling. Veelal vallen deze af, maar soms blijven zij jaren zitten, zoolang, totdat ze geheel en al in het houtlichaam van den boom worden opgenomen en zelf verhouten. Natuurlijk kunnen er dan nooit meer takken uit groeien, het blijven kleine houtige bultjes, van oude beukenstammen puilen ze soms als kleine knikkertjes uit.

Die oude beukenstammen vertoonen behalve de ingesneden letters en harten ook nog allerlei natuurlijke teekeningen, voor 't meerendeel vergroeide lidteekens van afgevallen takken; en als 't zwaar mist of pas begint te regenen is het een lust, de mooie streepen te zien, die het neerstroomende water langs den gladden stam maakt. Dat water komt dan meestal terecht in natuurlijke bekkens die zich gevormd hebben in den breeden voet van den boom en de oude wortels, die boven den grond uitkomen. In den Haarlemmerhout weet ik er een,

Takkenstelsel van den eik.

die daardoor de lieveling geworden is van de vinken en koolmeezen; zij komen er geregeld drinken en baden.

Nu nog een enkel woordje over den haagbeuk, dat een heel andere boom is dan de beuk. In ons land zie je meer beukenhagen dan hagebeuken, maar het is toch een zeer mooie en aanbevelenswaardige boom, met mooie bladeren, zeer mooie vruchten en een uiterst fijn takken- en knoppenstelsel. Zijn korttakjes herinneren wel eenigszins aan die van de linden, doordat ze ook dikwijls teruggebogen zijn, maar er komen toch ook veel rechte bij voor. De takken zelf zijn zeer dun, alleen de berk heeft ze fijner. De knoppen staan dicht tegen de takken aan en zijn bruin en spits, maar lang zoo slank niet als bij den beuk. Bij iederen zijknop maakt de tak een knik; dat doen ze bij de andere boomen ook wel, maar toch nooit zoo scherp en duidelijk als bij den haagbeuk. De stam zelf is wel glad van schors, maar niet cilindervormig, hij zit vol richels en groeven en is meestal donker van kleur. Door zijn dicht takkenweefsel geeft de heele boom in de verte een donkeren indruk, maar als je dichterbij komt is het een en al joligheid van al die aardige, sierlijk geknopte twijgjes. De mooiste haagbeuken heb ik gezien in het oosten van ons land.

(Wordt vervolgd.) Hs. 243 JAC. P. THIJSSE.